

FOLYÓIRATOK, REFERÁLÓLAPOK ÉS EGYÉB KIADVÁNYOK

Rejtett irodalom: az ipar tudományos szaklapjai

Az ipari nagyvállalatok, egyesülések, műszaki egyesületek világszerte *megjelentetnek periodikus kiadványokat, vállalati híradókat, üzemi lapokat, amelyeknek megjelenési formája, tartalma és célja rendkívül különböző.* A tudományos folyóiratoktól kezdve az egy-két oldalas kis hírközlő kiadványig számtalan változat van, amelyek gyakran tartalmaznak a gyártmányismertetések, a gazdasági események, a vállalati és személyi hírek mellett figyelemre méltó műszaki és tudományos értékű közleményeket is.

Ezek a kiadványok sok esetben rendszertelenül jelennek meg, címüket, megjelenési formájukat gyakran változtatják a szekunder irodalomban, folyóiratok hivatkozásában csak elvéve emlékeznek meg róluk, ezért is nevezik „rejtett irodalom”-nak. Figyelemmel kísérésük a könyvtárak, tájékoztató intézmények számára is nehéz feladat.

Az amerikai *Drexel Egyetem* könyvtáros fakultása és az antwerpeni *Könyvtárosképző Főiskola* közös program keretében az *NSF (National Science Foundation = Országos Tudományos Alap)* támogatásával vállalkozott a rejtett irodalom egy részének felmérésére és elemzésére. A *Drexel Egyetem* az amerikai, az antwerpeni *Főiskola* pedig az angol és francia ipari lapok feldolgozását vállalta.

Az első lépés a házi kiadványok meglévő jegyzékeinek átvizsgálása volt. Ezt követte a jelentősebb könyvtárak állományának átnézése. Ezután átlapozták a műszaki szempontból érdekesnek ítélt lapok egyes példányait. Az ezekben talált értékes cikkeket megpróbálták szekunder forrásokban, információs szolgáltatásokban megkeresni.

A legjelentősebb átnézett jegyzékek között volt a *Gebbie House Magazine Directory*, az *SLA (Special Library Association)* különböző helyi részlegei által összeállított *Technical House Organs, a Science-Technology House Journals* címlisták, a *Standard Periodical Directory House Organs* fejezete, továbbá az *Union List of Periodicals: Science, Technology, Economics* c. kiadvány, főleg az amerikai és angol kiadványok felderítéséhez.

A kutatóknak az angol lapokkal viszonylag könnyebb dolguk volt, mert a műszaki témát gyűjtő angol könyvtárak állományában majdnem teljességgel megtalálhatók az üzemi lapok is. Franciaországban viszonylag kevés az üzemi, vállalati kiadvány, legjobb forrásnak a *Repertoire de la Presse et des Publications Périodiques Françaises*

bizonyult. (Ez azért is érdekes, mert a hivatkozott kiadvány 1958-ban jelent meg – a referáló megj.)

Kiegészítésül átvizsgálták a testületeket, vállalatokat, kutatóintézeteket számba vevő forrásmunkákat is, amelyekben az intézmények adatai között többnyire a kiadványaik is szerepelnek, ilyen pl. a *Bowker* kiadó *Industrial Research Laboratories of the United States* c. kiadványa stb.

Az ilyen módon végül összegyűlt címek közül kiemelték és az elemzéshez nem vették alapul azokat, amelyek

- évi egy számnál is ritkábban jelennek meg;
- a hivatalos, egyetemi és szakszervezeti kiadványokat;
- a műszaki jelentéseket, reportokat, éves beszámolókat; gyártmánykatalógusokat, egyedi gyártmányismertetőket stb.;
- a kizárólag kereskedelmi, piaci jellegű vagy gazdasági, pénzügyi híreket tartalmazó lapokat.

A műszaki jelleg kritériumának azt tekintették, ha a kiadvány évente legalább egy értékes, színvonalas cikk közölt. *Az elemzett kiadványok több évfolyamát áttanulmányozva is elég körülményes volt jellegük egységes elbírálása.*

Az összegyűlt címek számadatai ezután a következőképpen alakultak;

	Összes cím	Ebből műszakinak ítélt
Egyesült Államok	1313	113
Nagy-Britannia	467	115
Franciaország	113	38

A felmérés és elemzés résztvevői négy körülményt említenek beszámolójukban, amelyek ezeknek a kiadványoknak bibliográfiai feldolgozását és nyilvántartását megnehezítik:

- szabályos, meghatározó címek hiánya, címváltozások, címváltozások, amelyeket nem közölnek,
- sok kiadvány használja ugyanazt a nem kifejező címet, pl. Newsletter . . . stb.
- a kiadványok nagy része rendszertelen megjelenésű,
- a lapokon gyakran hiányos a füzetszámozás, keltezés.

A munka során megvizsgálták, hogy a nagy nemzetközi folyóirat-bibliográfiák milyen mértékben tartalmazzák a feltárt címeket. Az eredményt az *I. táblázat* szemlélteti. (Az átfedések a több helyen szereplő címekből adódnak.)

Ipari házi folyóiratok a nagy folyóirat-bibliográfiákban

Forrás	USA ¹		Nagy-Britannia ²		Franciaország ³		Összesen ⁴	
	cím	%	cím	%	cím	%	cím	%
Union List of Serials	37	32	25	21	0	0	62	23
New Serial Titles	35	30	2	2	2	5	39	14
Ulrich's International Periodicals Directory	13	11	44	38	8	25	65	24
British Union Catalogue of Periodicals	—	—	79	67	3	8	82	53
World List of Scientific Periodicals	—	—	43	37	9	24	52	34
Nem szerepel egyikben sem	39	26	21	12	27	71	87	32

¹ 115 folyóirat; ² 117 folyóirat; ³ 38 folyóirat; ⁴ 270 folyóirat

Ipari házi folyóiratok referáltsága

Referáló vagy indexelő szolgáltatások	USA (202)		Nagy-Britannia (511)		Összes (713)	
	cím	%	cím	%	cím	%
Science Citation Index-Source	25	8	—	—	—	—
Science Citation Index-Citation	46	15	76	15	122	17
Engineering Index	44	14	79	16	123	17
Electrical & Electronics Abstracts (Science Series B)	33	11	103	20	136	19
British Technology Index	—	—	53	10	—	—
Chemical Abstracts	28	9	24	5	52	7
Computer & Control Abstracts (Science Series C)	13	4	9	2	22	3
International Aerospace Abstracts	6	2	5	1	11	2
Physics Abstracts (Science Series A)	4	1	5	1	9	1
Nuclear Science Abstracts	2	<1	4	<1	6	<1
Biological Abstracts	1	<1	—	—	—	—
Index Medicus	0	0	3	<1	3	<1
Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur	—	—	23	4	—	—
Electronics & Electrical Abstracts (IEEE)	—	—	10	2	—	—
Electronics Abstracts Journal	—	—	8	2	—	—
Electronics & Communications Abstracts	—	—	8	2	—	—
Metal Abstracts	—	—	5	1	—	—
50 egyéb szakterületek szerinti elhatárolt forrás	—	—	96	19	—	—

A felmérés a beszerezhetőségre, mint a kiadványok ugyancsak fontos jellemzőjére, is kiterjedt. Amerikai kiadványok esetében legegyszerűbb, ha az érdeklődő a kiadó ipari céghez fordul. Az angol lapok többsége könyvtárakban is megszerezhető, legbiztosabban a *British Library Lending Division* vagy a *British Library Reference Division* útján, a francia házi kiadványok többsége azonban nehezen hozzáférhető, mivel csupán gyáron, vállalaton belüli felhasználásra készülnek.

Az egyes cikkek felkutatásánál a különböző referálólapokban az alábbi eredményt kapták. A 2. táblázat az ipari házi kiadványok referált cikkeinek számadatait tünteti fel ismert referálólapokban. Ezek a számok azonban a többszörös közlések következtében eléggé félrevezetőek: néhány ismert lapot számos referálólap is feldolgoz, míg a többség feltáratlan marad.

A vizsgálat megállapította, hogy ez a gyakran értékes irodalom nagyrészt valóban rejtve marad a felhasználók elől. Ezért újabb kutatással kívánják felderíteni ennek az anyagnak tényleges értékét és funkcióját, valamint a terjesztését szolgáló megfelelő szervezeti keret létrehozásának lehetőségét.

/DROTT, M.C. – BEARMAN, T.C. – GRIFFITH, B. C.: *The hidden literature: the scientific journals of industry = Aslib Proceedings*, 27. köt. 9. sz. 1975. p. 376–383./

(Grofcsik Gusztávné)

Szovjet vélemény a nem világnyelvet beszélő KGST-országok orosz és más világnyelvű referáló lapjairól

Egyfelől közismert tény: a nem világnyelvet beszélő országoknak szakirodalomban rögzített tudományos és műszaki eredményei nehezebben törnek maguknak utat a határaikon túli tudományos és műszaki köztudatba. Másfelől azonban a világ – speciálisan: a Szovjetunió – tudományos és műszaki dolgozói számára sem közömbös, hogy egyáltalán megismerkedhetnek-e az említett országok szakirodalmával.

A KGST-országok közül *Magyarországnak, Lengyelországnak, Bulgáriának, Romániának és Csehszlovákiának* kell megküzdenie ezzel a hátránnyal. Ebből a szempontból van elsőrendű jelentősége annak, hogy a felsorolt országok saját szakirodalmi produkciójukat orosz vagy más világnyelvű referáló lapokban ismertetik és propagálják.

E téren a kezdeményezés érdeme Magyarorszáé, amely az *Obzor Vengerszkoj Tehnicseszkoj Literaturü* c. referáló lapot – angol nyelvű változatával együtt – már 1949-ben megindította. Ennek sikerén felbuzdulva jelentek meg az újabb magyarországi referáló lapok, illetve

honosodott meg Lengyelországban, Bulgáriában, Romániában és Csehszlovákiában ez a gyakorlat.

A Szovjetunióban ezen referáló lapok mindegyike nagy népszerűségnek örvend. Közleményünk alapját képező cikk – a referáló lapok részletes ismertetésével – további népszerűsítésüket szolgálja. Számunkra ezekből az ismertetésekből a „minősített dicséret” és a „jogos használói észrevételek” a legtanulságosabbak. Az alábbiakban – országonkénti csoportosításban – ezeket ismer-tetjük.

1. Magyarország

Az úttörő *Obzor Vengerszkoj Tehnicseszkoj Literaturü*, „mint a Magyar Népköztársaság műszaki eredményeinek a forrása, felbecsülhetetlen szerepet játszik a szovjet szakemberek tájékoztatásában. Nagyszerű referátumai különösen értékesek. Jó lenne, ha a szerzők nevét, illetve a kiadványok címét eredeti írásban is közölné, mivel enélkül olykor nehéz, olykor egyenesen lehetetlen megtalálni a szóban forgó kiadványokat a könyvtárakban”.

Az *Agroinform* által 1951 óta megjelentetett *Veszt-nik Vengerszkoj Szel'szkohozajsztennoj Literaturü* leg-főbb hiányossága, hogy „nagy késéssel jelenik meg”.

Az 1971-től megjelenő *Abstracts of Hungarian Economic Literature* és az 1972-ben indult *Hungarian Medical Bibliography* egyaránt „nagy érdeklődést vált ki a szovjet olvasók körében”.

A *Vengerszkaja Literatura po Bibliotekovedeniju i Informatike*, amely 1974-től párhuzamosan jelenik meg az 1971-ben megindított angol nyelvű változattal, azért közkedvelt, mivel „az általa bő referátumokban feltárt irodalom megismerteti a Magyar Népköztársaság könyvtárügyével és tájékoztatási rendszerével, illetve azokkal a problémákkal, amelyek megoldásán e könyvtártudományilag fejlett ország könyvtári és tájékoztatási szakemberei fáradoznak”.

2. Lengyelország

1951 óta jelenik meg az *Obzor Pol'szkoj Tehnicseszkoj i Ekonomicseszkoj Literaturü*, amely eddigi pályafutása során több mint 15 ezer referátumot közölt. Ez a kiadvány – bárki meggyőződhet róla – valóban „a lengyel ipar és technika legjelentősebb eredményeivel, valamint a befejezett tudományos kutatásokkal” ismerteti meg az olvasót.

A lengyel könyvtermésről 15 éve a *Pol'szkie Nowie Knigi* ad havonta megbízható (annotációiban a „külföldi olvasó érdeklődésére is tekintettel levő”) szelektív tájékoztatást (a termés 40–50%-át ismerteti).